

Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik öğrencilerinin tutumu: Nitel bir çalışma

Attitude of midwifery students in the context of societal gender equality: A qualitative study

Sema İçel¹

¹Gaziantep Islamic Science and Technology University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, Gaziantep, Türkiye

ÖZ

Amaç: Ebelik öğrencilerinin üniversitede alacakları akademik eğitimin cinsiyet eşitliğinin temelinde sürdürülmesi önemlidir. Bu durum ebelik mesleğine olan profesyonel tutumlarını da etkilemektedir. Çalışmanın amacı; toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik öğrencilerinin ne düşündüğünü belirlemektir.

Yöntem: Çalışmada nitel, fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Çalışmaya 32 ebelik öğrencisi dahil olmuştur. Bu çalışma boyunca ebelik öğrencilerinin cinsiyet eşitliği hakkındaki düşünceleri değerlendirilmiş ve bu konuya yönelik sorular sorulmuştur.

Bulgular: Literatürde ebelik eğitiminin cinsiyet eşitliği anlamında pozitif yönde değişiklikler yarattığı görünse de literatürde ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında tutumlarını ölçen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada uzmanlar 3 ana tema ve 5 alt boyut tespit etmişlerdir. Bu doğrultuda öğrencilerin vermiş oldukları yanıtlar 1) Cinsiyetler arasındaki farklılık yorumları ve kültürün etkisi, 2) Cinsiyet eşitliğine aile tutumunun etkisi, 3) Öğrencinin cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik mesleği ile ilgili tutumu olmak üzere 3 ana tema başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çalışmamıza katılan ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin geleneksel tutumlar sergiledikleri belirlenmiştir.

Sonuçlar: Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin geleneksel tutum sergileyen ebelik öğrencilerinin çoğunluğu birinci sınıf öğrencisi olduklarından, cinsiyet eşitliği bağlamındaki derslerin, öğrencilerin akademik eğitimlerinin daha erken dönemlerinde başlanarak verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: ebelik; öğrenciler; toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

Aim: It is important that the academic education that midwifery students receive at university is based on gender equality. This also affects their professional attitudes towards the midwifery profession. The aim of the study is to determine what midwifery students think in the context of gender equality.

Methods: A qualitative, phenomenological method was used in the study. 32 midwifery students participated in the study. Throughout this study, midwifery students' thoughts about gender equality were evaluated and questions were asked regarding this issue.

Results: Although it seems that midwifery education in the literature creates positive changes in terms of gender equality, there is no study in the literature that measures the attitudes of midwifery students in the context of gender equality. In the study, experts identified 3 main themes and 5 sub-dimensions. In this regard, answers given by students were evaluated under 3 main themes: 1) Interpretations of differences between genders and the effect of culture, 2) The effect of family attitude on gender equality, 3) Student's attitude towards the midwifery profession in the context of gender equality. It was determined that the midwifery students who participated in our study exhibited traditional attitudes towards gender equality.

Conclusion: Since the majority of midwifery students who exhibit traditional attitudes towards societal gender equality are first-year students, it is thought that courses on gender equality should be given earlier in their academic education.

Keywords: gender; midwifery; students

Giriş

Cinsiyet kavramı, kadın veya erkek olarak bizlere verilen genetik fizyolojik ve biyolojik, yapımızdan kaynaklanan farklılıklardır (Aymelek Çakıl & Demir, 2022). Toplumsal cinsiyet ise tamamen toplumsal beklentiler ve dayatmalardan kaynaklanan erkeğin ve kadının nasıl görüldüğü, nasıl algılandığı, düşündüğü, nasıl davranması gerektiğini belirleyen bir kavramdır (Aymelek Çakıl & Demir, 2022; Sevil & Çetinkaya, 2022; Taşkın, 2023). Hatta bu kavram kişilerin meslek tercihlerini de etkilemektedir. Birçok meslekte erkekler ile kadınlar beraber çalışmasına rağmen sağlık alanındaki mesleklerde ise bakım rolünün kadın ile özdeşleşmesi sebebiyle erkek ebe ya da hemşirelere sıcak bakılmamaktadır (Bahadır Yılmaz & Ekin, 2020). Aynı şekilde günümüzde birçok sağlık mesleklerinde kadınlar ile erkekler aynı meslek üyeleri olsa da bu mesleklerin yönetici pozisyonlarına erkeklerin uygun görülmesi, gelişen tüm dünyada bu cinsiyet

rolleri ile olan mücadelenin halen devam ettiğinin göstergesidir (Aymelek Çakıl & Demir, 2022; Helgeson, 2015; Kocaer ve ark., 2004). Günümüzde; tüm insanların yaşamlarındaki gereksinimler, arzu ve istekler açısından herhangi bir cinsiyet farkı bildirilmemektedir. İş hayatı, aile yaşamı, yasal sorumlulukları, sağlık, eğitim, din gibi pek çok önemli alanlarda cinsiyetler yönünden birinin diğerinden önemli olduğuna dair bir kıyaslama yapılamamaktadır (Coşkun & Özdilek, 2012).

Erkeklerin ebelik mesleğinde yer almasına ilişkin hastaların bakış açısını yansıtan bir çalışma bulunmamakla birlikte kadın doğum kliniklerinde yatan hastalarla yapılan bir çalışmada, kadın hastaların %26.0'sı erkeklerin ebe olamayacağını ve %51.0'i erkek ebelerin kadın doğum servislerinde çalışmaması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir (Bahadır Yılmaz & Ekin, 2020). Çin'de sadece erkek öğrencilerin öğrenim gördüğü okulda yapılan çalışma

sonucuna göre öğrenciler, yalnızca erkek öğrenciler ile eğitim almanın cinsiyet eşitliği düşüncesine zarar verdiğini belirtmektedirler (Cui ve ark., 2021). Kore'de yalnızca kadın öğrenciler ile yapılan çalışma sonucuna göre; kadın öğrencilerin cinsiyet eşitliği açısından istikrarlı ve ısrarlı tutumları bildirilirken (Naudé, 2019), Türkiye'de yalnızca kadın öğrencilerin eğitim gördüğü ebelik öğrencileriyle yürütülen bir çalışmada ise ebelik öğrencilerinin cinsiyet rolleri açısından çoğunlukla daha geleneksel bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir (Aymelek Çakıl & Demir, 2022). Türkiye'de yapılan başka bir çalışmada da öğrencilerin sağlık bakım hizmeti temelinde cinsiyetler açısından eşitlikçi bir tutum sergiledikleri ve bu durumun ise cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi yönünden çok yardımcı olacağı belirtilmektedir (Başar & Demirci, 2018). Türkiye'de yapılan çalışmalarda, ebelik veya hemşirelik bölümlerinde okuyan öğrencilerin hastaların eğitimlerinde ve bakımlarında, cinsiyet rollerini temel alarak cinsiyet eşitliğine saygı duyan bir müdahale programı hazırladıkları belirtilmektedir (Başar & Demirci, 2018; Harmancı, 2023).

Koreli ve Türk öğrencilerin karşılaştırıldığı çalışmalarda her iki kültürde de erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha cinsiyetçi davrandığı ortaya konulmuştur (Harmancı, 2023; Tekkas ve ark., 2020). Pakistanlı ve Türk öğrencilerin karşılaştırıldığı başka bir çalışmada da her iki grupta öğrencilerin birbirlerine olan cinsiyetçi tutumları üzerinde aile yapısı, aile eğitimi ve kültürün etkili olduğu bildirilmektedir (Tekbas & Pola, 2020). Dolayısıyla bu nedenlerle birlikte ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını, çok çeşitli bireysel ve çevresel nedenlerin etkilediği söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak kadının cinsiyeti nedeniyle yaşadığı üreme sağlığı sorunlarının azaltılmasında ve önlenmesinde sağlık ekibi içerisinde yer alan ebelerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Ebeler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıları ve tutumları eşitlikçi bir biçimde şekillendirerek topluma benimsetilmesinde önemli sorumlulukları olan kişilerdir. Ebelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi de bu anlamda oldukça önem taşımaktadır. Çünkü ebelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olmaları, hizmet verdiği bireylerin de eşitlikçi bakış açısına sahip olmaları açısından önemlidir. Bu bağlamda ebelik öğrencilerinin mesleğe atılmadan önce almış oldukları eğitimlerin içerikleri, toplumsal cinsiyet temelinde içselleştirme ve eşit bakım hizmeti sunmada çok ciddi bir yer teşkil etmektedir (Helgeson, 2015). Bu sebeple ebelik eğitimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında tutumlarının belirlenmesine yönelik çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda ebelik mesleğine adım atan bireylerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumları belirlenerek, ebelik eğitiminin içeriği toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi bakış açısı bilincini geliştirecek şekilde düzenlenebilir. Bunun sonucunda da mezun olacak bireylerin de dört yıllık eğitimleri sonucunda toplumsal cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi tutumlara sahip olmaları sağlanabilecektir.

Yöntem

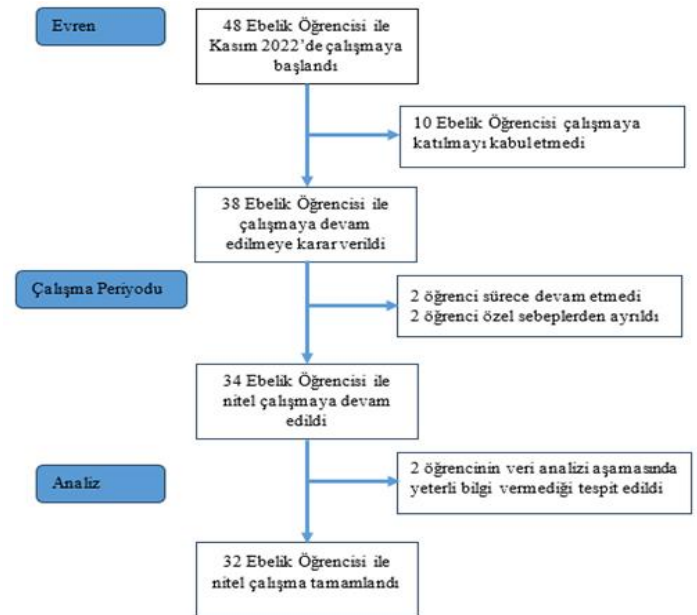
Araştırmanın amacı ve türü

Çalışmanın amacı; toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik öğrencilerinin ne düşündüğünü belirlemektir. Bu çalışmanın tasarlanmasında nitel, fenomenolojik yöntem

kullanılmıştır. Çalışma için 32 ögeli olan kalitatif araştırmaların raporlanması için konsodile edilmiş kriterler kullanılmıştır (Tong ve ark., 2007).

Araştırmanın evren ve örneklemi

Çalışma kapsamında katılımcılar Türkiye'nin güney doğusunda yer alan bir üniversiteden seçilmişlerdir. Üniversitenin ebelik bölümünde okuyan tüm öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Evrenin tümü çalışmanın örneklemini oluşturmaya rağmen, çalışma sürecinde ortaya çıkan bazı durumlar (hastalık nedeniyle raporlu olma, çalışmaya katılmayı kabul etmeme, özel sebepler) nedeniyle, çalışma 32 ebelik öğrencisi ile yürütülmüştür (Şekil 1). Bu çalışma, çalışma boyunca katılımcıların cinsiyet eşitliği ile ilgili düşünceleri değerlendirilerek ve oturumlar arasında yazar ve uzmanlardan alınan geri dönütler dikkate alınarak geliştirilen sorular sorularak yürütülmüştür. Çalışmada görüşmeler veri doygunluğuna ulaşıncaya, birbirini takip eden 3 temel görüşme şeklinde yapılmıştır. Görüşmeler öncelikle yazıya dökülmüştür. Elde edilen metinler yazar dışında iki uzman tarafından bağımsız ve tekrarlı okunmuş, veriler tanımlanmış, aralarındaki ilişkiler ortaya konmuş ve kodlanarak alt temalar ve daha sonra da temalar oluşturulmuştur. Yazar ve iki uzman temalar ve alt temaları tekrar incelemiş, benzerlik ve farklılıklar belirlenmiş ve fikir birliğine varmışlardır. Daha sonra belirlenen temalar raporlanmıştır. Bu çalışmada nitel çalışmaların raporlanması amacıyla önerilen COREQ (The consolidated criteria for reporting qualitative research) rehberi kullanılmıştır (Tong ve ark., 2007).

Şekil 1. Çalışmanın akış diyagramı

Verilerin toplanması

Çalışmada örneklem ve çalışmanın amacı doğrultusunda iki form kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan birinci form öğrencilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, yaşanılan yer ve diğer sosyodemografik verilerin olduğu 7 sorudan oluşan formdur. Çalışmada kullanılan ikinci form ise nitel yöntem olarak tasarlanan, yarı yapılandırılmış görüşme sorularını içeren formdur ve bu form cinsiyet eşitliği bağlamında öğrenci düşünceleriyle ilgili veri toplamak amacıyla açık uçlu sorular kullanılarak oluşturulmuştur (Tablo 1). 2. formun oluşturulması süresince üç farklı uzmandan görüş alınarak form hazırlandı.

Tablo 1. Görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular

Konu	Ana Sorular
Ebelik öğrencilerinin cinsiyet algısı	Sizce cinsiyetler hangi açılardan farklıdır?
Ebelik öğrencilerinin ailelerinin cinsiyet algısı	Ailenizdeki cinsiyet eşitliği tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?
	Ailenizin cinsiyet eşitliği tutumunun sizin cinsiyet eşitliği tutumunuza olan etkisi nedir?
Ebelik öğrencilerinin cinsiyet algılarına kültürlerinin etkisi	Büyüyük öğrendiğiniz kültürel dinamikler yönünden cinsiyet eşitliğini nasıl değerlendirirsiniz?
	Bu tutumun size olan etkileri nelerdir?
Ebelik öğrencilerinin profesyonel hayatta cinsiyet tutumu	Size göre cinsiyetler arasındaki bakım farkını nasıl değerlendirirsiniz?

Çalışmaya birinci görüşme tamamlanıp veriler elde edildikten sonra 2. Görüşme planı yapılarak devam edilmiştir. Katılımcılara önceden iletilen yer ve zamanda 2. Görüşme için bulunulmuştur. Ardından planlanan 3. Görüşme planı da aynı şekilde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların onamı alınarak tüm görüşmeler video kayıt yöntemi ile kaydedilmiştir. Böylece bu kayıt yöntemi verilerin tekrar değerlendirilmesini sağlamıştır. Katılımcı öğrencilerle derinlemesine görüşmeler iyi havalandırılmış, gürültüden uzak, fiziksel olarak uygun olan fakültenin bir odasında veya boş olan sınıfta, derslerinin olmadığı bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme süresi yaklaşık olarak 30-50 dk sürmüştür.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği

Çalışmada; güvenilirliği, teyit edilebilirlik ve aktarılabirlik yönünden ayrıntıları sağlamak amacıyla dört temel kriter belirlenmiştir (Noble & Smith, 2015). Araştırmacı güvenilirliği sağlamak adına, çalışmanın katılımcı öğrencileriyle, uzun vadeli karşılıklı güven ilişkisi içeren arkadaşça bir ilişki ortamı oluşturmaya çalışmıştır. Araştırmacı, doktora eğitimini tamamlamış ve nitel araştırma yapılması konusunda eğitim almış, akademik olarak ebelik, hemşirelik ve sağlık eğitimlerinde uzun ve önemli bir deneyime sahiptir. Araştırmacı ebelik öğrencilerine kendilerini rahat ve özgürce ifade edebileceklerini belirterek sahip oldukları her bir görüşün çok kıymetli ve önemli olduğu vurgusunu yapmıştır. Gerçekleştirilen tüm bu görüşmeler tek bir araştırmacı tarafından yapılmıştır. Veri analizi sırasında kayıtların tekrarlı olarak dinlenilmesi, karşılaştırmaların yapılması, akran kontrolünün sağlanması bulguların güvenilirliğini sağlamaya yardımcı olmuştur. Çalışmada nitel araştırma alanında deneyimli üç farklı uzmandan kodlama ile tema geliştirme sürecinde kontrollü ve karşılaştırmalı olarak yararlanılmıştır. Ayrıca, çalışma raporunun şeffaf ve güvenilir olması amacı ile Niteliksel Araştırma Raporlama için Konsolide Kriterler kontrol listesi kullanılmıştır (Tong ve ark., 2007). Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için çalışma öncesi uzmanlar ile sürekli istişare edilerek ön görüşmeler yapılmıştır. Yine de tüm nitel çalışmalarda olduğu gibi verilerin aktarılmasında tüm ifadelerin yer alması mümkün olamayacağından geneli yansıtan en önemli veriler sunulmuştur.

Verilerin analizi

Tüm görüşmeler sonucunda elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Nitel içerik analizi yöntemi konuyla ilgili açığa çıkan fenomenlerin ana konular ile temalara ayırarak tanımlayan ve değerlendirmeyi amaçlayan bir yöntemdir (Wildemuth, 2016). Araştırmacı ve nitel araştırmalar konusunda uzman iki akademisyen, verileri birkaç kez izleyerek dinlemiş, not almış, tekrar okumuş ve değerlendirmiştir. Ortaya çıkan ilk kodlar bu değerlendirme sürecinde geliştirilmiştir. Kodlama süreci kontrollü ve karşılaştırmalı olacak şekilde verilerin okunması yapıldıktan sonra, araştırmacı ve uzmanlar tarafından tema ve alt temalar geliştirilmiştir (Graneheim & Lundman, 2004). Yani temalar önceden belirlenmiş değil, elde edilen verilerin değerlendirilmesinden türetilmiştir.

Araştırmanın etik yönü

Çalışmanın etik izni Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurul'undan 03.01.2022 tarih ve 2022/163 sayılı izinle alınmıştır. Bu izinden önce çalışmanın yapılacağı ebelik öğrencilerinin okulundan da yazılı araştırma izni alınmıştır. Katılımcılar sözel olarak bilgilendirilmiş ve her birine Helsinki bildirgesi okunmuştur. Aydınlatılmış onam imzalatılmıştır.

Bulgular

Çalışma kapsamında görüşme yapılan öğrencilerin tamamı kadın, bekar ve çalışmamaktadır. %34.38'i geniş aile yapısına sahiptir. %71.88'inin ailesi orta düzey gelire sahiptir. Öğrencilerin yaşları 18-22 arasında değişmektedir. Çalışmada 3 ana tema ve 5 alt kategori geliştirilmiştir. Bu ana temalar; 1) Cinsiyetler arasındaki farklılık yorumları ve kültürün etkisi, 2) Cinsiyet eşitliğine aile tutumunun etkisi, 3) Öğrencinin cinsiyet eşitliği bağlamında meslektaşları ile ilgili tutumu olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

1. Cinsiyetler arasındaki farklılık yorumları ve kültürün etkisi

Ebelik öğrencileri içinde doğdukları kültürlerine ait geleneksel düşünceleri hala taşımaktadırlar. Kültürlerine ait cinsiyet eşitliği hakkındaki var olan mitler onların cinsiyet eşitliği algısını da etkilemektedir.

Tablo 2. Çalışmada geliştirilen ana temalar ve alt kategoriler görüşmede

Ana Temalar	Alt Kategoriler
Cinsiyetler arasındaki farklılık yorumları ve kültürün etkisi	Öğrencinin doğup-büyüdüğü ortamın cinsiyet algısı üzerindeki etkisi Öğrencinin kültüre ait mitleri taşıması
Cinsiyet eşitliğine aile tutumunun etkisi	Öğrencinin ailesinin, öğrencinin cinsiyet eşitliği tutumundaki etkisi Öğrencinin aileye ait cinsiyetçi mitleri taşıması
Öğrencinin cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik mesleği ile ilgili tutumu	Öğrencinin cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik mesleği ile ilgili tutumu ve mitleri

1.1. Öğrencinin doğup-geliştiği çevrenin cinsiyet algısı üzerindeki etkisi

Çalışmayı oluşturan katılımcı öğrencilerin Türkiye'nin doğusu ve batısında doğup-büyüyen buralarda yaşayan kültürel olarak çok çeşitli öğrencilerden oluşmasına rağmen cinsiyet eşitliği temelinde aynı kültürel mitlere sahip oldukları belirlenmiştir.

"Mahallede bir erkek arkadaşım benimle oyun oynamak istese, ben de oynamak istesem de kız olduğum için kızacaklarını düşünüp, oynamaz kenarda otururdum. Okuldan erkek arkadaşlarımla başkalarının yanında selamlaşamaz ve birlikte yürüyemezdim. Okul gezisine katılma davetini erkek öğrenciler de katılıyor diye aileme hiç sormadan bile reddederdim. Okul çevresindeki kafelerde kız bulmak isteyen erkeklerin gittiği söylendiği için hiçbir zaman gidip orada arkadaşlarımla oturamadım. Bir tanıdığımız; kızlı-erkekli lunaparka gittiğimiz bir gün, beni yolda görmüş ve hemen babama "çok ayıp kızına sahip çık" demişti ve babam da bana "kızsan kızlığını bil dizini kır otur evinde" diye aşırı derecede kızmıştı. İlk defa keşke erkek olsaydım diye düşünmüştüm. Belki ben de anne olsaydım kızımı korumak için babam gibi aşırı tepki vermesem de biraz da olsa kızardım. Aslında bence kadınlar bu tür konulara biraz daha dikkat etmeli. Dışardaki insanların eline koz verilmemeli. Benim büyüdüğüm çevrede herkes buna dikkat eder. Ama bana göre erkekleri bu kadar kasmaları çok saçma..." (F25)

"Mesela ablam turist rehberiymiş benim, bazen turistleri gezdirmek için iller arasına gider birkaç gün işi gereği eve gelemezdi. Akrabaların hepsi babama "kız erkek gibi başına buyruk il il geziyor, kimlerle kalıyor belli değil, çok yüz vermişsin kızına başına iş açacak görürsün" diye söylemişler. Sözüm ona ablam yalancıymış. Mahalleden ablamın çocukluk arkadaşı vardı, hukuk fakültesini yeni bitirmişti, üniversiteden tanıştığı kız arkadaşını ailesi ile tanıştırmaya getirmişti. Ailesi övünerek mahallede anlatıyorlardı. "Okumuş kız tabi ki evleneceği erkeğin ailesi ile tanışmaya gelip kalacak" diyorlardı. Oğullarının daha evlenmeden kız arkadaşı ile gezip tozmasına ve aynı evde kalmasına ses çıkarmıyorlardı. O erkek olduğu için her şey mübahtı ama onlara göre ablam gece iş seyahatinden gelince bize yalan söylemiş olurdu. Aslında benim kızım olsa ben de bu tür laflardan dolayı gece nöbeti olan, il dışlarına iş gezileri olan mesleklerde çalışmasını istemem. Kızların dışarıda gezmesi çok tehlikeli, çok kötü, çünkü etraf kızlar için güvensiz gece gezince mutlaka başlarına bir şey gelir. Biryandan çok korktuğumdan bir yandan da bizim yörelerde öyle büyüdüğümde istemem ben de..." (F12)

1.2. Öğrencinin kültüre ait mitleri taşıması

Öğrencilerin çoğunluğu henüz toplumsal cinsiyet eşitliği ve ruh sağlığı ve hastalıkları derslerinin hiçbirini almamışlardır. Toplumsal mitleri büyük oranda sürdürmektedirler. Özellikle kadınların eğitim, cinsel, sosyal, duygusal, ekonomik hayatlarına dair mitleri topluma ait mitler ışığında devam etmektedir.

"Bir kadın evine kocasından sonra gelmemeli, eğer geç gelirse kocasının azarlamasından kızmasından kendisi sorumludur bence, kocasını çok kızdırırsa erkek öfkesine yenik düşebilir tabii ki hatta kocası boşayabilir. Bizim çevrede boşanan kadınlara iyi gözle bakılmaz. Genelde kadınlar boşanıp eve gelince asla tek başlarına dışarıya çıkarılmazlar çünkü dul oldukları için adları başkaları ile çıkabilir diye duyuyordum bizim oradaki insanlardan. Küçüklüğümde bizim

oralarda bir komşuyu hatırlıyorum da kadın sürekli mahallede bahçemizin yanındaki avluyu hem süpürüp hem ağılardı. Anneme komşu teyzenin niye ağladığını sorduğumda "hak etmiş kocasını dinlememiş kocası onu dışarı atmış boşamış" diye cevap verirdi. Bence de bir insanın kocası isteyerek karısını boşamaz ki. Yine bir başka eşinden boşanmış komşu saçlarını sarıya boyatmış diye bütün mahalle eleştiriyordu. Bence zaten dul bir kadındı dikkat çekmeyecek şekilde davranırsa daha iyi olurdu. Annem hep anlatırdı dedem onu sınavı kazandığı halde ebe okuluna göndermediğini. Annem o yıllarda ebe olan kızlara iyi gözle bakılmadığını söylerdi. Hastanede nöbete kalıyorlar ve erkeklerle çalışıyorlar diye istenmezmiş. Bana göre kadınlar ne yazık ki biraz daha dikkatli olmalılar. Bunca sene böyle düşünmüş insanlar birden değişmez ki. Bir yandan da belki böyle olması kadınları koruyordur. Onlara zarar gelmesini engelliyordur." (F5)

"Ben küçük bir köyde doğup yaşadım. Köy ortamı iyidir doğaldır ama özellikle kadınların dedikodusu çok yapıldığı için de rahatsız olunacak bir yerdir aslında. İnsanlar törelerine çok bağlıdır ve namus konuları onlar için çok önemli bir yere sahiptir. Şimdi kalkıp küçücük yerde bir kadın yanlış bir şey der ya da yaparsa konuşulur. Küçüklükten itibaren kızlar çok konuşmamaları ve çok gülmemeleri konusunda uyarılarak büyütülürler. Ortamda konuşulan lafa karışıp fikrini söyleyen kızlar "bu kız çok konuşuyor evde kalacak" diye damgalanırlar. Herkes birbirini tanısa da uzun saatler köyde ev gezmesi yapılmaz kadınlar arasında. Erkekler cinsiyetlerinden dolayı yazın geç saatlere kadar oturur kahvede. Köyde kurallar bellidir. Herkes o kurallara göre yaşar ya da kimse ona güvenmeyeceği için çeker gider." (F16)

2. Cinsiyet eşitliğine aile tutumunun etkisi

Çalışmadaki ebelik öğrencilerinin de ailelerinin cinsiyet algılarından etkilendiği tespit edilmiştir.

2.1. Öğrencinin ailesinin, öğrencinin cinsiyet eşitliği tutumundaki etkisi

"Çok iyi hatırlıyorum daha ilkokula yeni başlamıştım. O sene okuma bayramında arkadaşım Ebru'ya babası okuma ödülü olarak çok güzel kırmızı renkte bir bisiklet hediye almıştı. Ben de çok beğenmiş ve arkadaşımı çok şanslı bulmuştum. Okul çıkışı hemen eve koşa koşa gidip anneme büyük bir heyecanla arkadaşımın bisikletini anlattım. Annem pek ilgilenmedi sadece "iyi bari" demişti. Bende büyük bir ısrarla benim okuma bayramında birinci olduğumu, daha iyi okuduğumu söyleyerek "keşke benim de bir pembe bisikletim olsa, markete bisikletle gider evin ihtiyaçlarını çabucak alabilirdim" dedim. Annem beni tersleyerek mutfağa git masayı hazırla baban işten gelmek üzere" diyerek beni azarladı. Yemek masasını hazırladım ama o gün canım istemediği için yemek yemedim. Bu durum babamın dikkatini çekmiş niye yemek yemediğimi sorunca annem benden önce atılıp "hanım efendi erkek gibi bisiklet istiyor, bende o yerli olmayınca inat ediyor" diye cevap verdi. Babam da "annen haklı ne yapacaksın bisikleti kızım düşer bir yerlerini kırarsın hem çok tehlikeli hem de kız kısmının bisiklete binmesi ayıp olur" dedi. Ben de "ama abimin bisikleti var ve ona bir şey olmadı" diye cevap verdim. Babam ve annem birlikte "o erkek sen kızsın" dediler yani o zamanlar küçük bir kızken çok üzül müştüm ama şimdi insanın ailesinin sözünden çıkmamasının iyi bir davranış olabileceğini düşünüyorum. Ailem beni çevrenin laflarından korumak için böyle davranmıştı nede olsa kızlarının iyiliğini istiyorlardı." (F21)

"Bir keresinde babamla evde bayağı kavga ettik lisede karışık oynanan futbol takımına girdim diye. Biz 2 kız 1 erkek 3 kardeşiz aslında bir sorunumuz da yok. Yani işte başka gençler gibi sürekli sevgilimiz olmuyor, sürekli kötü davranışlar yapmıyoruz. Ben dört senedir futbol oynamaya ilgi duyuyorum. Üstelik de başka kızlar gibi erkeklerle gezip tozup sevgili hayatı yaşamıyorum. Ablam da böyle davranıyor. Ama babama yine de yaranamıyoruz. Hep bir kafasında "kızlar okula gidip gelir evinde oturur, erkekler gibi spor takımlarına katılmaz, hele hele futbol hiç oynamaz" düşüncesi var. Yani erkek olsam sorun olmazdı biliyorum. Ama kız olunca mecburen böyle davranmak zorunda kalıyoruz. Anne ve babamı üzecek değilim tabii ki ancak benim ilerde bir kızım olursa asla onu sıkmayacağım, kötü davranmayacağım. Onu istediği hobilerini yapmakta rahat bırakacağım, bazı sporları özellikle erkeklerin yapmasını söylemeyeceğim. İnsanın cinsiyetlerine bakmadan hobilerini seçmesi ve bir hobisinin olması iyi bir şey zaten. Gidip daha kötü şeyler mi yapsın. Gidip ailemin yüzünü kızartacak bir davranış mı yapayım? Ya da sırf kız arkadaş diye onunla gizli gizli sigara alkol mü alayım?" (F28)

2.2. Öğrencinin aileye ait cinsiyetçi mitleri taşıması

Öğrenciler ailelerinin kültürlerine özgü olan kimi hatalı düşünceleri devam ettirmektedirler. Değişen dünya içinde dahi kadına ve erkeğe yüklenen cinsiyet rollerin kadın açısından dezavantajlı olması neredeyse ortak tüm aile yapılarının bir parçası olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz.

"Bana göre bir erkeğin çalışmıyor ve evine para getirmiyor olması kabul edilemez. Hatta ben şahsen çalışsam ve evi ekonomik olarak yönetsem ben bunun altında ezilirim. Kendimi köle gibi eşimin beni hiç düşünmeden üstümden para kazandığını düşünürüm. Bir de arkadaşlarım arasında komik duruma düşerim. Onlar prensesler gibi yaşarken. Belki ailem de karşı çıkıp kocamı kılıbık olarak damgalayabilirler. Bir kere zaten ailem buna karşı çıkar öncelikle. Uyarırlar beni. Ben de bu durumları istemem zaten. Ha ben ve o birlikte çalışabiliriz, tabi ki en güzeli bu bence. Ama erkeğin çalışmadığı bir aileye ben hiç denk düşmedim düşmek te istemem." (F29)

"Kadın ev işlerinden ister istemez daha iyi anlıyor. Ben ne bilirim tamir yapmasını, erkekler ne bilir sarma sarmasını ama Türkiye'de yaşamış her kız çocuğu illaki sarmıştır. Erkekler öyle değil ki. Dışarıda top oynayan bir erkek çocuğunu kaç defa annesi sarma sarması için çağırmıştır. Böyle durum. Böyle de gider..." (F18)

3. Öğrencinin cinsiyet eşitliği bağlamında ebelik mesleği ile ilgili tutumu

Geleneksel cinsiyet tutumu olan ebelik öğrencileri, ebelik mesleğini tercih etmiş olsalar dahi, cinsiyet eşitliği bağlamında ebeliğe cinsiyet açısından gelenekçi yaklaşmaktadır.

"Ebelik eski yıllardan beri kadınların yaptığı bir iş. Hastalar kadın olduğu için erkeklerin bakım vermesi doğru değil bence. Son zamanlarda da ülkemizde erkek hemşirelere olmaya başladı ama bunun nedeninin, erkek hastaların erkek hemşire istemesi olarak görüyorum. Ebeler mesleğinde olduğu gibi kadının en özel mahrem alanına girmiyorlar. Ebeler bu anlamda daha özel diye düşünüyorum. Öte yandan erkek kadın-doğum doktorlarının hala doğumhanelerde yer aldığını düşününce de niye erkek ebeler olmasın fikri aklıma geliyor. Yine de ben bir bayan olarak doğumuma kadın doktorların ve kadın ebelerin girmesini tercih ederdim. Erkeklerin değil." (F2)

"Ebelik mesleğinde de erkek doktorlar, erkek hemşireler gibi erkek ebelerin de yer alması önemli bence. Genellikle

kadınların güçleri yetmediği için ağır kaldırmak zorunda kaldığında ya da diğer bir takım ağır işlerde zorlanabilirler. Bir de kadın ebelerin büyük hastanelerde tek başlarına nöbet tutmaları da güvenli olmayabilir. Ama yine de kadınların doğumlarına bence sadece kadın ebelerin girmesi, meslekte erkek ebeler olsa bile doğum salonu dışında çalıştırılmalarının doğru olacağını düşünüyorum." (F20)

Tartışma

Dünya, tarihten beri birçok kültürde, kadının çalıştırılmamasına, kültürlerde azınlık haklarına sahip bir cinsiyet olmasına, eşit iş yapsalar dahi eşit ücret verilmemesine, sosyal hayatını kısıtlayan toplumsal mitlerin olmasına, erkeğe hak görülen birçok (otonomi sağlayan) toplumsal eylemin kadına hak görülmemesine tanıklık etmektedir (Harmancı, 2023; Pearce, 2014). Öğrencilerin sahip oldukları kültür ve yaşadıkları çevrenin cinsiyet üzerine yükledikleri rollerde ve üstünlük algılarında etkilerinin olduğu görülmektedir (Fox-Kirk ve ark., 2020; Harmancı, 2023).

Aile cinsiyet eşitliği bağlamında çok önemli bir yere sahiptir. Ailemizin cinsiyet eşitliği rolleri doğduğumuz andan itibaren etkili olmaya başlamaktadır. Hatta cinsiyetlere biçilen bazı rollerin anne karnındaki çocuğa ses yolu ile aktarıldığı da konuşulmaktadır (Ehrensaft, 2011; Harmancı, 2023). Türkiye'de yapılan çalışmalar kültürün cinsiyet eşitliği algısı üzerindeki etkisini vurgularken ebelik öğrencilerinin cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu tutumlarından söz etmektedir (Başar & Demirci, 2018; Söğüt Cangöl ve ark., 2021). Ancak bu çalışmada, kültür cinsiyet eşitliği temelinde, önemli mitleri içermektedir. Örneğin; öğrencilerin genellikle "ben olsam kızıma izin vermem" gibi tutumları kültürün cinsiyet eşitliği üzerindeki etkisini önemli ölçüde ortaya koymaktadır.

İsviçre cinsiyet eşitliği konusunda dünyanın en gelişmiş ülkesi olarak tanımlanmaktadır. Buna rağmen kadınların ev içi dengeyi sağlama konusunda daha çok rol ve sorumluluklarının olduğunu aktarmaktadırlar (Martinsson ve ark., 2017). Suudi Arabistan Krallığında yapılan bir çalışmada; kadınların sosyal hayatın her alanında ayrımcılığa maruz kaldığı aktarılmaktadır. Ekonomik, sosyal, eğitim, otonomik tüm faaliyet alanlarında erkeklerin üstünlüğü görülmektedir (Harmancı, 2023). Türkiye'de ebelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada cinsellik/cinsiyet ile ilgili olumsuz düşünceleri olan öğrencilerin bu alandaki mitlerinin de yüksek olduğu vurgulanmaktadır (Koc & Kartal, 2021). Bu çalışmadaki ebelik öğrencileri genellikle kültürlerinde olan cinsiyet mitlerini taşımaktadırlar. Çalışmaya alınan öğrencilerin 11. Sınıf olmalarının bu durum için etkili olduğu düşünülmektedir. Yaşama alanlarından ilk kez çıkan ve uzak bir yerde akademik hayatlarını devam ettiren öğrencilerin kültürel mitlerini tanımak için akademik eğitim içindeki dersleri almaları gerekmektedir. Ancak kültür diğer çalışmalardan da anlaşıldığı gibi cinsiyet eşitliği bağlamındaki düşünceler üzerinde oldukça etkili görünmektedir (Harmancı, 2023).

Avusturalya'da 2018 yılında yapılmış bir çalışma sonuçlarına göre; kadınlar ve erkekler evlendiklerinde cinsiyet eşitliği konusunda daha geleneksel davranmaya başlamaktadır. Özellikle kız çocukları olan anne ve babalar diğerlerinden daha geleneksel cinsiyet tutumları sergilemektedir (Perales ve ark., 2018). Amerika'da 2021 yılında erkek çocukların cinsiyet tutumlarının incelendiği bir çalışmada ise; özellikle erkek çocukların annenin cinsiyet tutumundan daha fazla etkilendiği vurgulanmaktadır (Dossi ve

ark., 2021). Literatürde bulunan "ilk kız çocuğu" hipotezini inceleyen Amerika'da yapılmış bir çalışmada ilk çocuğun kız olması ve ilk kız çocuk ile özellikle babalar üzerinde cinsiyet eşitliği tutumunun daha çok geliştiği söylenmektedir (Sharrow ve ark., 2018). Bu çalışmaya katılan tüm öğrencilerin aileleri geleneksel tutumlar sergilemektedir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin geleneksel kadın ve erkek tutumunun etkisi altında oldukları söylenebilir ayrıca öğrenciler ailelerinin cinsiyete özgü tutumlarını, kuşaktan kuşak taşımaya uygun görünmektedirler. Bu durumun öğrencilerin akran eğitimini ve akademik cinsiyet eşitliği eğitimini almadıkları 1. sınıfta bulunmaları kısmen açıklayabilmektedir.

Ebeler cinsiyet eşitliği anlamında kliniklerde bir öncü görev üstlenebilmektedir. Ebelik eğitimi de cinsiyet eşitliğini öğrencilere öğretebilen bir akademik akışa sahip görünmektedir. Sağlığın gücünü artırmak ve bakım kalitesinden emin olmak için de ebelerin bu sorumluluğu alması gerekmektedir (Brownie ve ark., 2018; Harmancı, 2023).

Ebeliğin anaç yönünü vurgularken, profesyonel bir meslek oluşunu kaçırmak ebelik mesleğindeki cinsiyetçi davranışların temelini oluşturabilmektedir. Oysa bakım herkese lazım olan, herkese aynı düzeyde lazım olan önemli profesyonel girişimleri kapsamaktadır. Mesleğin bilimsel bir yönü olması erkek ve kadın olarak ne meslektaşların ne de bakım verilen bireyin sınıflandırılmaması gerektiğini göstermektedir (Harmancı, 2023). Bu çalışmada akademik eğitimin başında olan ebelik öğrencileri mesleki anlamda da tam olarak cinsiyet ayrımına gitmiştir. Mesleki olarak eskiden getirdikleri yanlış inançları sürdürmektedirler.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Türkiye'nin güney doğusunda yer alan bir üniversitenin ebelik bölümü öğrencileri ile yürütüldüğü için Türkiye geneline ve diğer ülkelere genellenemez. Bu çalışmanın verilerinin katılımcıların öz bildirimlerine dayalı olarak toplanmış olması bir diğer sınırlılık olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma ebelik eğitiminin sonraki yıllarında devam ettirilerek; ebelik eğitiminin özellikle, ebelik öğrencilerinin ebelik mesleğine ait cinsiyetçi tutumunu nasıl değiştirdiği değerlendirilebilir. Ebelik öğrencileri için müfredatta bulunan cinsiyet eşitliği temalı derslerin etkinliği de değerlendirilebilir. Bazı konuların daha fazla örnek ve etkileşim ile yapılması gibi çeşitli stratejiler geliştirilebilir. Ebelik öğrencileri hem geldikleri kültürden hem de ailelerinden cinsiyet eşitliği bağlamında derinden etkilenmektedirler. Bu etki yalnızca sosyal hayatlarını değil mesleki bakış açılarını da değiştirebilir. Öğrencilere hastaya daha fazla dokunmaları ve etkileşime girmeleri için destekleyici uygulamalar geliştirilebilir.

Etik Komite Onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı GİBTÜ Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan alınmış ve bilimsel komite tarafından onaylanmıştır (Karar No: 163/2022, Tarih: 03.01.2022).

Bilgilendirilmiş Onam/Hasta Onamı

Çalışmaya katılan tüm gönüllü katılımcılardan bilgilendirilmiş onam yazılı olarak alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi

Dış bağımsız.

Yazar Katkıları

S.İ.: Dizayn, Literatür Tarama, Verilerin Toplanması, Değerlendirilmesi ve Analizi, Makalenin Yazımı, Eleştirel İnceleme.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval was obtained from GIBTU Non-Interventional Ethics Committee (Board Decision No:163/2022) on January 3, 2022.

Informed Consent

Informed consent was obtained in writing from all volunteer participants who participated in the study.

Peer-Review

Externally peer-reviewed.

Author Contributions

S.İ.: Design, Literature Review, Collection, Evaluation and Analysis of Data, Writing the Article, Critical Review.

Conflict of Interest

The author have no conflicts of interest to disclose.

Sources of Funding

This research received no specific grant from any funding agency in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Kaynaklar

- Aymelek Çakıl, N., & Demir, G. (2022). Ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBF Dergisi*, 7(2), 245-251.
- Bahadır Yılmaz, E., & Ekin, H. (2020). The relationship between midwifery students' opinions of male midwives and gender role attitudes. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(1), 117-124. <https://doi.org/10.5222/jaren.2020.93685>
- Başar, F., & Demirci, N. (2018). Attitudes of nursing students toward gender roles: a cross-sectional study. *Contemporary Nurse*, 54(3), 333-344. <https://doi.org/10.1080/10376178.2018.1504623>
- Brownie, S., Wahedna, A. H., & Crisp, N. (2018). Nursing as a pathway to women's empowerment and intergenerational mobility. *Journal of Clinical Nursing*, 27(21-22), 4050-4057. <https://doi.org/10.1111/jocn.14540>
- Coşkun, A., & Özdelek, R. (2012). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sağlığa yansması ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(3), 30-39.
- Cui, N., Wang, R., Song, F., & Jin, J. (2021). Experiences and perceptions of male nursing students in a single-sex class: A qualitative descriptive study. *Nurse Education in Practice*, 51. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.102996>
- Dossi, G., Figlio, D., Giuliano, P., & Sapienza, P. (2021). Born in the family: Preferences for boys and the gender gap in math. *Journal*

- of *Economic Behavior and Organization*, 183, 175-188. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.12.012>
- Ehrensaft, D. (2011). Boys will be girls, girls will be boys: Children affect parents as parents affect children in gender nonconformity. *Psychoanalytic Psychology*, 28(4), 528-548. <https://doi.org/10.1037/a0023828>
- Fox-Kirk, W., Gardiner, R. A., Finn, H., & Chisholm, J. (2020). Genderwashing: the myth of equality. *Human Resource Development International*, 23(5), 586-597. <https://doi.org/10.1080/13678868.2020.1801065>
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2003.10.001>
- Harmancı, P. (2023). Attitude of Nursing Students in the Context of Societal Gender Equality: A Qualitative Study. *Journal of Nursology*, 26(4), 238-245. <https://doi.org/10.5152/JANHS.2023.22249>
- Helgeson, V. S. (2015). *Psychology of Gender*. Routledge Press.
- Koc, M., & Kartal, B. (2021). Comparison of nursing students' sexual myths and some attitudes about sexuality. *International Journal of Caring Sciences*, 14, 1178-1186.
- Kocaer, Ü., Öztö, T., Usta, N., Gökçek, D., Bahçecik, N., Öztürk, H., & Paslı, E. (2004). Hemşirelik mesleğinde erkek üyelerin yeri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(2), 23-29.
- Martinsson, L., Griffin, G., & Nygren, K. G. (2017). *Challenging the myth of gender equality in Sweden*. Bristol University Press and Policy Press.
- Naudé, A. (2019). Female Korean nursing students' views toward feminism. *International Journal of General Medicine and Pharmacy*, 8(5), 1-10.
- Noble, H., & Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35. <https://doi.org/10.1136/eb-2015-102054>
- Pearce, T. O. (2014). Dispelling the myth of pre-colonial gender equality in Yoruba culture. *Canadian Journal of African Studies*, 48(2), 315-331. <https://doi.org/10.1080/00083968.2014.951665>
- Perales, F., Jarallah, Y., & Baxter, J. (2018). Men's and women's gender-role attitudes across the transition to parenthood: Accounting for child's gender. *Social Forces*, 97(1), 251-276. <https://doi.org/10.1093/SF/SOY015>
- Sevil, Ü., & Çetinkaya, E. (2022). Toplumsal Cinsiyet. İçinde Ü. Sevil & A. Gürkan (Ed.), *Her Alanda Kadın Olmak* (ss. 3-10). Nobel Tıp Kitabevleri.
- Sharrow, E. A., Rhodes, J. H., Nteta, T. M., & Greenlee, J. S. (2018). The first-daughter effect: The impact of fathering daughters on men's preferences for gender-equality policies. *Public Opinion Quarterly*, 82(3), 493-523. <https://doi.org/10.1093/poq/nfy037>
- Söğüt Cangöl, S., Cangöl, E., & Özsezer, G. (2021). Determination of gender perceptions of nursing and midwifery students. *International Journal of Health Services Research and Policy*, 6(1), 117-127. <https://doi.org/10.33457/ijhsrp.854266>
- Taşkın, L. (2023). *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği*. Akademisyen Kitabevi.
- Tekbas, S., & Pola, G. (2020). Evaluation of gender equality attitudes of Turkish and foreign nursing students at a private university. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36(5), 884-889. <https://doi.org/10.12669/pjms.36.5.2365>
- Tekkas, K. K., Beser, A., & Park, S. (2020). Ambivalent sexism of nursing students in Turkey and South Korea: A cross-cultural comparison study. *Nursing and Health Sciences*, 22(3), 612-619. <https://doi.org/10.1111/nhs.12705>
- Tong, A., Sainsbury, P., & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): A 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-357. <https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- Wildemuth, B. M. (2016). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Bloomsbury Publishing.